

Nr 52.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.; given Stockholms slott den 20 oktober 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag
till
Lag
om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa
värnpliktiga m. m.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har värnpliktig, som genom avtal, vara lagen om avbetalningsköp är tillämplig, förvärvat arbetsredskap eller lösöre, avsett till personligt bruk för honom, hans hustru eller oförsörjda barn eller adoptivbarn, blivit inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, äga säljaren ej på grund av dröjsmål med betalning av förfallen post, vilket uppenbarligen föranletts av tjänstgöringen, taga godset åter eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre dröjsmålet överstiger tre månader eller, om godset finnes oundgängligen erforderligt för köparen eller sådan anhörig till honom som nyss sagts, ett år. Vad nu stadgats skall icke äga tillämpning, om säljarens säkerhet äventyras.

2 §.

Klagan över handräckning för återtagande av egendom som avses i denna lag må förutom av den som eljest är befogad därtill föras av den värnpliktiges hustru eller av annan som har egendomen i sin vård.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i lagen är stadgat skall äga tillämpning, även om betalningsförsummelsen inträtt före lagens ikraftträdande, dock ej såframt beslut meddelats före ikraftträdandet och laga kraft åkommit detsamma.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 oktober 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, social-, finans- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. samt anför:*

»Med skrivelse den 3 september 1939 har sociala försvarsberedskapskommittén överlämnat betänkande med förslag till bland annat lag med vissa bestämmelser rörande avbetalningsköp (Statens offentl. utredn. 1939: 26).

Bestämmelser om avbetalningsköp meddelas i lag den 11 juni 1915. Med avbetalningsköp förstås i denna lag avtal, varigenom lösöre säljes mot betalning i särskilda poster, av vilka en eller flera skola erläggas efter det godset utgivits till köparen, och under villkor tillika att säljaren skall äga rätt att återtaga godset, om köparen åsidosätter vad honom åligger, eller att äganderätten till godset skall förbli hos säljaren intill dess betalningen eller viss del därav blivit erlagd. Har avtalet betecknats såsom hyresavtal eller betalningen såsom vederlag för godsets bruk och nyttjande, skall utan hinder därav avtalet anses såsom avbetalningsköp, såframt det finnes vara åsyftat, att den som fått godset till sig utgivet skall bli ägare därav. Lagen äger emellertid icke tillämpning, om sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlagga (avbetalningspriset), överstiger 3,000 kronor.

Lagen innehåller åtskilliga regler, vilka avse att bereda köparen skydd mot alltför stränga bestämmelser i avtalet om påföljd av kontraktsbrott. Sålunda stadgas, bland annat, att om köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet, säljaren ej äger att på grund därav taga godset åter, utkräva post som eljest ej vore förfallen eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfallodagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör minst en tjugondel därav. Där köparen i annat avseende än nu sagts åsidosätter vad honom åligger, må särskild

påföljd som för sådan händelse kan vara avtalad icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

Å andra sidan innehåller lagen vissa bestämmelser som avse att underlätta återtagande av egendom som sålts genom avbetalningsköp. I detta hänseende stadgas att, därest skriftlig handling upprättats om avbetalningsköp, säljaren äger att hos utmätningsmannen i orten söka handräckning för godsets återtagande. Handräckning må dock ej beviljas, med mindre utmätningsmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger dröjsmål som berättigar till godsets återtagande.

Sociala försvarsberedskapskommittén har framhållit, att den genom förslag till lag med vissa bestämmelser rörande utmätning sökt att bereda dem som inkallats till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen och frivilliga vid krigsmakten skydd mot utmätning i fråga om den del av deras egendom som normalt icke brukade tagas i anspråk för gäld. Den egendom som därvid kommit i fråga vore vissa lösören som innehades av gäldenären med äganderätt. Det förekomme emellertid i stor utsträckning, att lösöre inköpts på avbetalning. Underlåte köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt kontraktet, hade säljaren då möjlighet att efter viss kortare frist i exekutiv ordning utkräva icke förfallna poster eller återtaga det försålda. Det syntes vara uppenbart, att förhållandena för dessa fall borde på ett eller annat sätt gestaltas så, att icke genom egendomens återtagande ett nödläge kunde inträffa. För detta ändamål borde införas ett slags exekutivmoratorium, varigenom frågan om avbetalningsköpets hävande tills vidare uppsköttes beträffande viss egendom av ifrågasvarande slag. Denna åtgärd borde emellertid tillgripas endast i ytterst begränsad omfattning. Att bestämma skyddet i förhållande till den inkallades levnadsstandard syntes icke låta sig göra. I stället borde förbudet mot återtagande avse allenast den för familjen allra nödvändigaste egendomen. Närmast till hands låge att fixera vad som finge behållas till den i 65 § utsökningslagen såsom utmätningsfri betecknade egendomen, d. v. s. nödiga gång- och sängkläder för gäldenären, hans hustru och oförsörjda barn eller adoptivbarn samt nödiga arbetsredskap och andra lösören till ett värde av 500 kronor i det fall, att gäldenären vore familjeförsörjare eller hade eget hushåll och, där så icke vore förhållandet, 200 kronor. Vissa i 65 § utsökningslagen givna bestämmelser om förråd av varor m. m. för det fall, att utväg saknades till nödtorftigt uppehälle, syntes jämväl böra gälla i tillämpliga delar. Förbudet mot återtagande av gods borde vidare göras tillämpligt å förrättning avseende verkställighet av dom, varigenom köpare förpliktats utgiva gods som sålts genom avbetalningsköp.

I överensstämmelse med det anförda stadgas i det av kommittén utarbetade förslaget till lag med vissa bestämmelser rörande avbetalningsköp under 1 §, att om handräckning för återtagande av gods som försåls genom avbetalningsköp sökes hos värnpliktig, som är inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, eller hos frivillig vid

krigsmakten, skall handräckningen icke beviljas, om godset, därest det tillhört gäldenären, skolat med tillämpning av bestämmelserna i 65 § utsökningslagen undantagas från utmätning. Vad nu sagts om förbud att återtaga visst gods skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förrättning för verkställighet av dom, varigenom den värnpliktige förpliktats utgiva godset. I 2 § av förslaget stadgas, att klagan över åtgärd, som förmenas strida mot bestämmelserna i 1 §, må å den värnpliktiges vägnar föras av den som har egendomen i sin vård.

Över kommitténs förslag ha efter remiss avgivits infordrade utlåtanden av chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Norrbottens län, varjämte Sveriges fastighetsägareförbund och Sveriges köpmannaförbund, som beretts tillfälle att yttra sig, inkommit med utlåtanden över förslaget.

Socialstyrelsen och länsstyrelsen i Kronobergs län ha uttalat, att undantaget från handräckning syntes böra avse icke endast den egendom som skulle omfattas av 65 § utsökningslagen, om den tillhörde gäldenären, utan den egendom som avsåges i det förslag till lag med vissa bestämmelser rörande utmätning, som kommittén utarbetat. Enligt detta förslag skulle från utmätning undantagas gång- och sängkläder för gäldenären, hans maka och oförsörjda barn eller adoptivbarn ävensom övrig personlig lösegendom samt möbler och annat bohag, allt i den mån värdet därav icke överstege vad som med avseende å gäldenärens ställning och övriga omständigheter kunde anses skäligt, samt nödiga arbetsredskap till ett värde av högst femhundra kronor.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har uttalat, att det skydd som förslaget innebure mot handräckning för återtagande av avbetalningsgods borde gälla jämväl under någon viss kortare tid efter värnpliktstjänstgöringens slut.

I övrigt har förslaget lämnats utan erinran.

Av de lagförslag sociala försvarsberedskapskommittén framlagt har förslaget till lag med vissa bestämmelser rörande utmätning efter skedd om-
arbetning förelagts urtima riksdagen genom proposition nr 17. Sedan riksdagen antagit förslaget, har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat utfärda lag i ämnet. Denna innebär bland annat, att värnpliktiga som inkallats till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering komma att under viss tid erhålla ett vidsträcktare skydd än eljest mot utmätning av personlig lösegendom och arbetsredskap.

Med kommitténs förslag rörande avbetalningsköp avses att införa ett exekutivmoratorium även beträffande egendom, som inkallade värnpliktiga förvärvat genom avbetalningsköp men ännu ej till fullo betalt. Ett ingripande av denna art är obestriddligen ägnat att väcka vissa betänkligheter. Under

det att kredit mera sällan torde grundas på möjligheten att erhålla utmätning i personlig lösegendom eller arbetsredskap lär det vid avbetalningsköp vara regel att krediten helt eller delvis grundas på det förhållandet att säljaren har möjlighet att återtaga egendomen vid betalningsförsummelse från köparens sida. Av denna anledning framstår det för säljaren som ett avsevärt ingrepp, om rätten att återtaga egendomen berövas honom. Med hänsyn till den utveckling som avbetalningshandeln tagit kunna emellertid betydande sociala olägenheter uppstå, om säljarna begagna sig av rätten att återtaga avbetalningsgods från personer, vilka genom värnpliktstjänstgöring råkat i betalningssvårigheter. En inskränkning i denna rätt måste fördensskull, såsom kommittén föreslagit, anses påkallad till skydd för de värnpliktiga.

Beträffande frågan i vilken utsträckning sådant skydd bör beredas synes gentemot kommitténs förslag kunna anmärkas, att det omfattar allenast egendom av jämförelsevis ringa värde och fördensskull knappast kan antagas bliva av någon nämnvärd praktisk betydelse. Det torde därför böra övervägas att giva skyddsbestämmelserna större räckvidd. Därvid böra givetvis uppställas vissa garantier med hänsyn till säljarens berättigade intresse.

Vid en omarbetning av kommitténs förslag torde lagstiftningens omfattning lämpligen böra bestämmas med hänsyn dels till beskaffenheten av den egendom som är i fråga dels till avbetalningspriset. I det förra hänseendet synes i anslutning till lagen rörande utmätning hos värnpliktiga böra föreskrivas, att bestämmelserna skola omfatta egendom, som är avsedd för köparens, hans makes och oförsörjda barns eller adoptivbarns personliga bruk, samt arbetsredskap. I fråga om avbetalningspriset torde övervägande skäl tala för att såsom i lagen om avbetalningsköp begränsa lagstiftningen till avtal, där köpeskillingen icke överstiger 3,000 kronor. Härigenom kommer lagstiftningen att gälla sådana avtal, i fråga om vilka det snabbare handräckningsförfarandet enligt lagen om avbetalningsköp eljest står till buds.

Bestämmelserna i ämnet böra avse att giva köparen viss tidsfrist för att anskaffa medel för gäldande av förfallen köpeskillning. Såsom förutsättning för sådant anstånd bör uppställas, att köparens betalningssvårigheter äga ett klart samband med värnpliktstjänstgöringen. Med hänsyn till vad förut anförts om nödvändigheten av att säljarens berättigade intresse tillvaratas bör vidare föreskrivas, att anstånd ej må åtnjutas om säljarens säkerhet äventyras.

Såsom allmän regel torde böra stadgas en längsta tidsfrist av tre månader, under vilken tid säljaren icke äger att återtaga godset eller att göra gällande annan särskild påföljd av dröjsmål med betalningen. Möjlighet bör emellertid finnas att medgiva köparen att även efter utgången av nämnda tidsfrist behålla egendom, som finnes oundgängligen erforderlig för honom, hans make eller oförsörjda barn eller adoptivbarn.

I likhet med lagen om utmätning bör nu ifrågavarande lag endast gälla värnpliktiga. Jag vill nämna, att fråga uppkommit om beredande av skydd

för andra än värnpliktiga som förvärvat motorfordon genom avbetalningsköp och råkat i betalningssvårigheter genom den minskade tillgången på bensin. Nu berörda fråga, som är av stor ekonomisk räckvidd, har icke ansetts böra upptagas till prövning i detta sammanhang.

Rätt till klagan över handräckning för återtagande av egendom hos värnpliktig torde böra tillerkännas den värnpliktiges make och annan som har egendomen i sin vård.

Den ifrågasatta lagen torde böra träda i kraft omedelbart och äga tillämpning även om betalningsförsummelsen ägt rum före ikraftträdandet.

I enlighet med vad jag sålunda anfört har inom justitiedepartementet upprättats bilagda förslag till *lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Tage Evers.

F ö r s l a g
till
L a g
om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa
värnpliktiga m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har den, som inkallats till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, dessförinnan genom avbetalningsköp förvärvat egendom, vilken är avsedd för köparens, hans makes eller oförsörjda barns eller adoptivbarns personliga bruk, eller arbetsredskap, äge säljaren ej på grund av dröjsmål med betalning för egendomen utöva den rätt som eljest må tillkomma honom att taga godset åter eller att göra gällande annan i avtalet stadgad särskild påföljd, såvida dröjsmålet orsakats av betalnings-svårigheter, som uppenbarligen äro föranledda av sagda tjänstgöring, och dröjsmålet ej överstiger tre månader. Vad nu sagts skall dock ej gälla, om säljarens säkerhet äventyras.

Ändå att dröjsmålet överstiger tre månader, må köparen, såframt godset finnes oundgängligen erforderligt för honom, hans make eller oförsörjda barn eller adoptivbarn och säljarens säkerhet ej äventyras, förklaras berättigad att behålla godset tills vidare, dock ej längre än till dess ett år förflutit från förfallodagen.

2 §.

Med avbetalningsköp förstås i denna lag avtal, varå lagen om avbetalningsköp är tillämplig.

3 §.

Klagan över handräckning för återtagande av egendom som avses i denna lag må förutom av den som eljest är befogad därtill föras av den värnpliktiges make eller av annan som har egendomen i sin vård.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i lagen är stadgat skall äga tillämpning, även om betalningsförsummelsen inträtt före lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 oktober 1939.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 oktober 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Gösta Walin.

Lagrådet yttrade:

Såsom ett utmärkande kännetecken på avbetalningsköp anges i lagen den 11 juni 1915 att avtalet till säljarens förmån innehåller särskild bestämmelse om rätt att återtaga godset, därest köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet. Denna rätt kan naturligtvis i vanlig ordning göras gällande vid domstol. För sådana fall, då någon tvekan icke kan råda därom att köparen på grund av bristande betalning är skyldig att utlämna godset, finnes dessutom möjlighet att genom anlitande av ett särskilt handräckningsförfarande utfå godset på ett snabbt och billigt sätt. För att det skydd, som man genom förslaget avser att bereda vissa värnpliktiga, skall bli effektivt, måste reglerna bli tillämpliga vare sig säljaren för att återfå godset väljer den ena eller den andra vägen. Enbart ett exekutivmatorium är ej tillfyllest. Bestämmelserna böra äga samma innebörd som 2 § lagen om avbetalningsköp och således utgöra en begränsning av säljarens rätt att på grund av förbehåll återtaga godset eller göra annan särskild påföljd gällande. Vad i 2 § av förslaget upptagits kan lämpligen inarbetas i 1 §. Åt första punkten i denna paragraf torde i enlighet med vad nu förordats kunna givas det innehållet att, där värnpliktig som genom avtal, varå lagen om avbetalningsköp är tillämplig, köpt arbetsredskap eller lösöre, avsett till personligt bruk för honom, hans hustru eller oförsörjda barn eller adoptivbarn, blivit inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, äger säljaren ej på grund av sådant dröjsmål med betalning av

förfallen post, som uppenbarligen föranletts av tjänstgöringen, taga godset åter eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre dröjsmålet överstiger tre månader eller, där godset finnes oundgängligen erforderligt för köparen eller sådan anhörig till honom som nyss sagts, ett år. I en andra punkt kunde vidare föreskrivas att vad nu stadgats icke skall äga tillämpning, om säljarens säkerhet äventyras.

Blir förslaget upphöjt till lag står det utan hinder därav säljaren öppet att vid domstol utkräva förfallen ogulden del av köpeskillingen jämte ränta. Begär säljaren till verkställighet av dom, varigenom betalningsskyldighet ålagts köparen, utmätning av det på avbetalning sålda godset, torde detta, under förutsättning att säljaren avstår från den äganderätt han förbehållit sig — något som säljaren utan olägenhet kan göra om den oguldna köpeskillingen i dess helhet eller till väsentlig del är förfallen — böra i utmätningssärendet behandlas på samma sätt som annan köparen tillhörig egendom. Detta innebär bl. a. att köparen åtnjuter skydd enligt de regler som upptagits i lagen med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m.

Enligt övergångsbestämmelsen skall vad i lagen är stadgat äga tillämpning, även om betalningsförsummelsen inträtt före lagens ikraftträdande. Undantag synes böra göras för det fall att beslut meddelats före lagens ikraftträdande och laga kraft åkommit detsamma.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, social-, finans- och handelsdepartementen, lagrådets den 17 oktober 1939 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 14 oktober 1939 remitterade förslaget till *lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.*

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden:

»I första stycket av 1 § i det remitterade förslaget stadgas under vissa villkor förbud för den som försålt avbetalningsgods till värnpliktig att på grund av dröjsmål med betalningen utöva den rätt som eljest må tillkomma honom att taga godset åter eller att göra gällande annan särskild påföljd, såvida icke dröjsmålet överstiger tre månader. Enligt andra stycket må den värnpliktige vid längre dröjsmål under vissa förutsättningar förklaras berättigad att behålla godset tills vidare, dock ej längre än till dess ett år förflutit från förfallodagen. Av lagrådet har förordats en ändring av 1 § därhän, att paragrafen även i det senare fallet skulle innebära en begränsning av såväl säljarens rätt att återtaga godset som hans rätt att göra annan särskild påföljd gällande. Vad lagrådet sålunda föreslagit innebär i huvudsak den utvidgningen av skyddet för den värnpliktige, att även vid nämnda längre dröjsmål kommer att gälla förbud för säljaren att utkräva avbetalningsbelopp som eljest ej vore förfallet. Lagrådets hemställan har jag ansett mig böra biträda. Vid den omarbetning av 1 § som i anledning härav verkställts har jämväl beaktats av lagrådet framställt önskemål om inarbetande i 1 § av det stadgande som i det remitterade förslaget upptagits under 2 §. Vissa redaktionella jämkningar ha därjämte vidtagits.

Enligt övergångsbestämmelsen i det remitterade förslaget skall vad i lagen är stadgat äga tillämpning även om betalningsförsummelsen inträtt före lagens ikraftträdande. Lagrådet har i denna del uttalat, att undantag syntes böra göras för det fall att beslut meddelats före lagens ikraftträdande och laga kraft åkommit detsamma. Ett uttryckligt undantag för sådant fall har införts i övergångsbestämmelsen.»

Föredraganden hemställer, att det i enlighet med vad nu anförts ändrade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.